

DEVLETLER HUKUKUNUN GELİŞMESİNDE BİRLEŞMİŞ MİLLETLER TEŞKİLATININ ROLÜ

Konferansı veren (1)

Quincy Wright

Chicago Üniversitesi Devletler
Hukuku Profesörü

Tercüme eden

Müzehher Renda

Devletler Hukuku Asistanı

Birleşmiş Milletler Teşkilâtı, devletler hukukunu birçok yollardan inkişaf ettirmeyi üzerine almıştır. Antlaşmanın yapılması hususunda dibacede gösterilen sebeplerden biri, "Adaletin muhafazası ve antlaşmalar ile devletlerarası hukukun diğer kaynaklarından doğan vecibelere saygı gösterilmesi için gereken şartları yaratmak" tır. Genel kurul, "devletler hukukunun tedrici gelişmesi ile taknini teşvik etmek için tetkiklere yol açar ve tavsiyelerde bulunur" diyen 13 üncü maddenin bu hükmüne bağlıdır. Bundan maada Birleşmiş Milletler Teşkilâtının bütün organları, milletlerarası uyumsuzlukların ve durumların düzeltilmesi veya çözümlenmesinde "adalet ve devletler hukuku prensiplerine uygun olarak" hareket etmeye mecburdur. (Birleşmiş Milletler antlaşması madde 1, fıkra 1). Filhakika bu organlar, devletler hukukunu, milletlerarası uyumsuzlukların idaresi hususundaki günlük faaliyetlerinde tatbik ve riayet ettikleri derecede ve milletlerarası işbirliğini teşvik ve antlaşma mucibince haiz oldukları görev ve yetkileri tefsir ederken uydukları metod ve standartlara göre inkişaf ve idame ettirirler.

Bu konuşmamızda Birleşmiş Milletlerin şu üç grup faaliyeti incelenecektir: Devletler hukukuna uygun olan şartların yaratılması, devletler hukukunun gelişmesi ve taknini, devletler hukukuna riayet ve bu hukukun tatbik edilmesi.

1 — Devletler hukukuna uygun olan şartların yaratılması :

Harbin tekerrürü, muhakkakki hukuk için gayrimüsaıt olan bir durumdur. Eskiden devletler hukuku harbi, tanıyor ve onu tanzim ediyordu. Mamafih Çiçeron'un şu meşhur sözü, "inter arma silent legis = harp halinde hukuk tatile uğrar", hukuk ve harbin birbiri ile uyummadığı hususunda hukukî ve umumî olan bir fikrin cari olduğunu gösterir. Milletler camiasındaki harbin bir devletteki ihtilâl gibi, hukukun iflâsına bir delil teşkil ettiği düşünülmüştür. Hukukun gayelerinden biri, bünyesi itibariy-

(1) Bu konferans 10 Mart 1949 da Ankara Hukuk Fakültesinde verilmiştir.

le hukuk tarafından korunan hakların ihlâli demek olan cebir ve şiddetin önüne geçmektir. Hukukun tatbiki için cemiyetin cebir istimal etmesi ve hukuk sùjelerinin kendilerini müdafaa etmeleri icap ettiği zaman kuvvete müracaat etmelerini, her hukuk sisteminin tanıdığı inkâr edilemez. Fakat bu gibi istimaler, yalnız hukuku ihlâl etmiş veya sarahaten ihlâl etmek durumunda bulunan kimselerin normal haklarını ihlâl edebilir. Eski hukuk sistemleri adlı işkencede, adlı çekişme ve düelloda olduğu gibi cebir istimalini, hakları ve vak'aları tayinde bir usul olarak tanımışlardı. Fakat tekâmül etmiş sistemler bu gibi cebir istimallerini bertaraf etmişlerdir. Eğer tecavüz için silâhlı kuvvetlerin istimalini veya ortaçağlardaki muharebelere müşabih olan 19 uncu asır devletler hukukundaki harp halini yahut o devrin hukukunda zararların tazmini için kendi kendine harekete müsaade etme mânasına gelen mukabele bilmişilleri ve millî dış politikanın keyfi olarak yürütülmesini fiilen önleyecek şartlar sağlanırsa, devletler hukukunun inkişafı muhakkakki kolaylaşır. Bundan sonra kuvvete müracaat, sadece devletlerin dahilî otoritelerinin veya anlaşma ile genişletilen otoritelerinin infazına, silâhlı tecavüzlere karşı yapılacak meşru müdafaa hareketlerine ve milletler arası sulh ve güvenliği temin için milletler camiasının otoritesi altında yapılacak zabıta hareketlerine ve zecri tedbirlere inhisar edecek.

Eğer tecavüzi harp ve mukabelebilmişiller bertaraf edilmiş olursa meşru müdafaa veya milletler arası zecri tedbirlere lüzum kalmaz ve kuvvetin devletler tarafından meşru olarak kullanılması dahilî veya milletlerarası zabıta hareketine münhasır kalır. Bu suretle de milletlerarası sulh ve sukûn tehlikeye düşmüş olmaz. Devletlerin kuvvete müracaat etmelerini nisbeten azaltmak, Birleşmiş Milletlerin başlıca vazifesidir. Antlaşma, münferit veya müşterek meşru müdafaa (madde 51), milletlerarası zecri tedbirlerin tatbik edilmesi (madde 42, 48), ve belki Birleşmiş Milletlerin amaçlarına uygun diğer gayeler müstesna, milletlerarası münasebetlerde kuvvet istimalini veya kuvvet tehdidini açıkça men etmektedir. Bu hükümlerin Genel Kurulun bir tavsiyesini, hattâ bu tavsiye, Genel Kurulun Filistin'in taksimi hususundaki 1947 tarihli tavsiyesinde olduğu gibi, üyelerin mevcut haklarını değiştirse bile, yerine getirmek için devletlerin kuvvete müracaat etmelerine müsaade edip etmediği sarıh değildir. Bu şekilde kuvvet istimalini Genel Kurul caiz addetmiş, Güvenlik Konseyi ise bu fikre iştirâk etmemiştir. Bu memnuiyetler sadece milletlerarası münasebetlerde tehdiide veya kuvvet istimaline dairdir. Yoksa Birleşmiş Milletlerin, "bir devletin millî yetkisi içinde bulunan işlere karışmaya" salâhiyeti

yoktur. Fakat, eğer bir devletin bir dahili veya müstemleke isyanını bastırmak hususundaki sarfettiği gayretler büyük nisbette husumet tevlihter ederse veya milletlerarası sulh ve güvenliği fiilen tehlikeye düşürecek bir karakter arz ederse, mesele “münhasıran millî” olmaktan çıkar, ve bu halde Birleşmiş Milletler, Milletler arası sulh ve güvenliğin muhafazası için kendi yetkilerini kullanabilir. (Madde 2, fıkra 7).

Antlaşmanın tasavvur ettiği şartları yaratmakta Birleşmiş Milletler Teşkilâtının muvaffak olmadığı meydandadır. Harp hazırlıkları aşikârdır, ve gerek atom silâhlarının ve gerekse mutat diğer silâhların tahdidî hususunda anlaşmalar yapılamamıştır. Bu vaziyette kısmen Güvenlik Konseyinin veto meselesi dolayısıyla karar almak hususunda sık sık acze düşmesi ve karar alındığı zaman da, tatbiki için üyelerin silâhlı kuvvetleri temine muvaffak olamamaları yüzünden kuvvet yokluğu sebep olmaktadır. Mamafih bu güçlüklerin her ikisinin de sebebi, şu hususlara dayanır: her devlet kendi politikasını ve bunu idame ettirmeye en ziyade uygun olan tedbirleri tayin etmek işinin hükümranlık haklarından olduğunda ısrar etmekte, ve gene her devlet devletlerin hükümranlığını fiilen frenlemek selâhiyetinin Birleşmiş Milletlere verilmesini arzu etmektedir. Bazı devletler güvenliği temin hususunda Birleşmiş Milletlere selâhiyet ve kudret vermediği düşündükleri halde, bunlarda Birleşmiş Milletlere bu kudreti temin edecek miktarda devletin aynı şeyi yapıp yapmayacakları şüphesi uyandırabilir. Netice olarak, her devlet kendisini kendi kuvvetleri ile müdafaa kudretini idame ettirmek ve bunun için de herhangi muhtemel bir düşmandan daha kuvvetli bulunmak mecburiyetinde olduğunu ısrarla ileri sürmektedir. Eğer kendi kuvvetleri kâfi değilse hiç olmazsa dayanabileceği müttefiklerinin kuvveti olmak icap eder.

Mamafih Birleşmiş Milletlerin bu mesele ile devamlı surette meşgul olduğuna işaret etmeliyim. Veto hakkının istimalini azaltmak hususunda gayretler sarfedilmiştir. Genel Kurulda, Güvenlik Konseyinde 5 büyüklerin malik oldukları veto hakkının ittifakı teminden ziyade ona mani olduğu fikri ifade edilmiştir. Sebebi de veto ekalliyeti, görüşünün ekseriyet tarafından kabulünde ısrar etmeye teşvik etmiştir. Küçük devletler vetodan tamamen vazgeçmek hususunda teklifler yaparken, 5 büyüklerden hiçbirini zorlama tedbirlerine dair kararlarda vetoyu bertaraf etmek fikrini desteklemedi. Mamafih büyük devletlerden bazıları taraflar arasında müşterek müdafaaı temin eden mahalli anlaşmalara bazı hallerde razı olmak sureti ile diğerlerinin vetolarını bertaraf etmek hususundaki niyetlerini izhar ettiler. Amerika Birleşik Devletleri ile diğer Ameika devletleri arasında aktedilen Rio de Janerio antlaşması ve Büyük Britanya, Fransa ve

diğer üç garbî Avrupa devletleri arasında aktedilen Brüksel antlaşması bu mahiyette anlaşmalardır. İkincisinin genişletilerek Amerika Birleşik Devletlerini ve Kanadayı da içine alan bir Atlantik savunma anlaşması yapılması hususundaki teklifler görüşülmüş ve hattâ daha şumullü bir anlaşma yapılması da teklif edilmiştir. Bunda bütün Birleşmiş Milletler üyeleri bir mütemmim antlaşmaya iştirâke dâvet ediliyorlardı. Bu mütemmim antlaşmaya göre, her devlet Birleşmiş Milletler organları vasıtasıyla ve vetosuz bir usulle, müşterek meşru müdafaa için lüzum görüldüğü anda kullanılmak üzere kuvvet bulunduracaktı. Bu teklif Genel Kurulda 3 büyük devletide ihtiva eden üçte iki bir ekseriyetle kabul edilmiştir. Vetoyu bertaraf etmek için bu tedbirlere ilâveten atom enerjisi görüşmelerinde Güvenlik Konseyinin atom enerjisinin kontrolü veya diğer meselelerde vetosuz ve tatbik kabiliyeti olan usuller tesis etmesi umumiyetle kabul edilmiştir. Genel Kurulda da bu gibi usullere dair anlaşmalar tavsiye edilmiştir.

Kurmay komitesi, Birleşmiş Milletlerin talebi üzerine üyelerin verecekleri silâhlı kuvvetlerin miktarı hakkında yapılan tavsiyelere uymayı ihmal etmiştir. Azaların ayrı ayrı gönüllü olarak kuvvetlerini iştirâk ettirmek için ve isterlerse kuvvetler teşkil edebilecek olan üyelerle anlaşmalar akti için teklifler yapılmıştır. Aynı zamanda Birleşmiş Milletlerin münferiden kuvvet toplaması da teklif edilmişti. Filistin ve Keşmir gibi karışıklık olan mıntıkalarındaki Birleşmiş Milletler heyetlerini korumak için sekreterliğin emrinde bulunan Birleşmiş Milletler muhafızlarının kullanılması ile bu yolda mahdut bir adım atılmıştır. Bu muhafız kuvvetlerinin genişletilerek muayyen bazı ahvalde Birleşmiş Milletlerin kararlarını tatbik etmek için kullanılacak bir polis kuvveti haline getirilmesi teklifleri de yapılmıştır. Bu tekliflere rağmen, veto dolayısıyla ve hukukî salâhiyetlerini kullanabilmek için fiilî kuvvetlere sahip olmaması yüzünden Birleşmiş Milletler Teşkilâtı pasif kalmaktadır. Bu teşkilât, milletlerarası suh ve güvenliği muhafazaya muktedir değildir. Bundan dolayı üyeler güvenliği tesis etmek için ayrı ayrı hazırlanmaktadırlar.

Bu mesele böyle devam ettikçe yeni devletler hukukunun inkişafı için şartlar müsait olmayacak.

Tecavüze karşı müşterek müdafaanın kurulmasında Birleşmiş Milletlerin yavaş hareket etmesine gösterilen sebeplerden biri de, müşterek maksatlar için hepsinin arasında bir işbirliği yaratmaktan ziyade rakip gruplar arasında siyasî muhalefeti teşvik eden ekonomik, sosyal ve kültürel şartların mevcudiyetidir. Böyle bir işbirliğini temin etmek Birleşmiş Milletlerin vazifelerinden birisidir, ve Genel Kurul, ekonomik ve

sosyal meclis, Avrupa, Asya ve Lâtin Amerika ekonomik komisyonları, ve diğer komisyonlar ve ihtisas müesseseleri vasıtasıyla istihsalı, ticareti ve kültürel mübadeleyi çoğaltmak ve hayat standardını, eğitim ve öğretim ve münasebetleri geliştirmek için çok fazla gayretler sarfedilmektedir. Eğer insanlar birbirleriyle daha geniş ölçüde irtibat tesis ederler, ticarî münasebetlere girerler ve birbirlerini anlar ve tanırlar, daha yüksek ekonomik, kültürel ve sağlık standartlara malik olurlar ve Birleşmiş Milletlerin ve ihtisas müesseselerinin fiilî hizmetlerini zarurî addederlerse; ve eğer fertler kendilerini milletlerin vatandaşı olduğu kadar dünya vatan-daşı sayarlarsa tecavüzü önlemek için tesirli vasıtaları kurmaya daha ziyade hazır ve müttehit bir dünyanın ortaya çıkacağı zannedilmektedir.

Birleşmiş Milletlerin bu gibi neticeleri elde etmek maksadı ile sarfettiği gayretlere rağmen dünyanın iki yarısının birbirine karşı olan siyasî husumeti devam etmektedir. Sovyetler Birliği ihtisas müesseselerinin birçoğuna iştirâk etmemiştir. Ekonomik ve sosyal meclisteki, vesayet meclisindeki ve komisyonlardaki çalışmalara çok fazla ilgi göstermemiştir. Ve Birleşmiş Milletlerin siyasî çalışmalarında kendisi ve peykleri küçük fakat kuvvetli bir ekalliyet teşkil etmektedirler. Bütün milletler tarafından varlığı, gayeleri ve standartları en aşağı millî devletlerin varlığı, maksatları ve standartlarına müsavi ehemmiyette addedilebilecek bir cemiyetin kurulmasına imkân verecek ve Birleşmiş Milletlere sulhun muhafazasında veya hiç olmazsa tecavüzün muvaffak olmasına mani hususunda güvenecek bir cemiyetin yaşayacağı ve bütünün parçalardan daha kuvvetli olacağı bir dünya yaratmak problemi, çözülmüş değildir. Birleşmiş Milletler bu gayelere varmak uğrunda çalışmalarına devam etmektedir. Muvaffak olduğu nisbette devletler hukukunun gelişmesi için icap eden şartları yaratacak.

2 — Devletler hukukunun gelişmesi ve taknini :

Birleşmiş Milletler, hukuka dayanan bir dünyanın gelişmesi için icap eden siyasî ve sosyal şartları yaratmak hususundaki mesuliyetlerine ilâveten bir de devletler hukukunun tedrici gelişmesine ve tedvinine de yardım etmekle de mükelleftir. Antlaşmadaki bu iki kelime, gerek Sanfransiskoda gerekse bu hususta Genel Kurulun birinci toplantısında teşkil edilen komitede münakaşa mevzuu olmuştur. Temsilcilerin ekseriyeti "development = gelişme" nin değişen şartlara daha iyi uyan yeni bir hukuk meydana getirmek yolunda siyasî bir ilerlemeyi istilzam ettirdiği fikrinde idiler. Karşılaşılan başlıca metot, hükümetler tarafından anlaşma yapılmasıdır. Bununla beraber hususi mütehassıslar gelişmeye yardım edebilirler. Mamafih diplomatik görüşmelerde ve millî yasama hareketlerinde devletlerin tatbikatı ve millî ve milletlerarası mahkemelerin faaliyetleri de

devletler hukukunun gelişmesine az da olsa yardım edebilir. Diğer taraftan "codification = taknin" ilmi bir dâva olarak ele alınmıştır. Taknin formülleştirmeyi, uygun bir tasnifi, kat'i ve basit ifadeleri, devletleri fiilen bağlayan kaide ve prensipleri ihtiva eder. İptidai devletlerde taknin, hukuku yeniden tanzimde hususi hukukçuların faaliyetleri ile yapılabilirdi. Birçoklarının kanaatine göre hükümetler dünyanın başlıca hukukçularının tasvip ettikleri ifadelerle kuvvet ve müeyyide bahsetmek için işe en son safhada karışabilir. Komitenin Sovyetler Birliği delegesi dahil ekalliyet teşkil eden bazı azaları bu farka daha az ehemmiyet atfetmekte ve "gelişme" ile "taknin" nin önce hükümetlerin murakabesi altında olması icap ettiği fikrindedirler.

Bu farklar görüşüldükten sonra komite, her iki cins işe başlayacak bir devletler hukuku komisyonunun teşkil edilmesini tavsiye etti. Komisyonun dünyanın başlıca hukuk sistemleri ve devletler hukuku alanında yetki sahibi hukukçuların görüşlerini aksettirmesi, fakat hükümetlerin kanaatlarından tamamen uzaklaşmaması düşünülmüştür. Bu fikir 1947 de Genel Kurulun yaptığı ikinci toplantısında tasvip edilen devletler hukuku komisyonunun statüsünde formüle edilmişti. Komisyon bir aday listesinden 3 yıl için Genel Kurul tarafından seçilen 15 azadan mürekkeptir. Birleşmiş Milletler üyelerinden her biri 4 kişiyi namzet olarak gösterebilir. Bunlardan en çok ikisi kendi tab'ası olabilir. Komisyona aynı devletin birden fazla tab'ası dahil olamaz. Seçimde seçilen kimselerin şahsi ehliyetleri ve aynı zamanda komisyonda, "büyük medeniyetlerin ve dünyanın başlıca hukuk sistemlerinin" temsilcilerinin sağlanması gözönünde bulundurulacaktır. 1948 Kasımında 3 defa toplanan Genel Kurul, komisyon üyelerini seçti. Bu seçim neticesinde komisyona Birleşik Krallığın, Amerika Birleşik Devletlerinin, Sovyetler Birliğinin, Fransanın, Çinin, Brezilyanın, Kolombiyanın, Meksikanın, Panamanın, Çekoslovakyanın, Yunanistanın, Hollandanın, İsveçin, Hindistanın ve Suriyenin en mümtaz hukukçuları dahil olmuştur.

Komisyonun statüsü devletler hukukunun tedrici gelişmesi ile tekniği meselelerini birbirinden ayırmaktadır. Komisyon önce Genel Kurulun yaptığı teklifleri inceleyecek; bunlardan başka bir de ihtisas müesseselerinin, diğer hükümetler arası uzuvların ve Birleşmiş Milletler üyelerinin tekliflerini inceleyebilir. Her zaman için hükümetlerle yakın ve sıkı temas halinde hareket edecektir. Diğer taraftan taknin işinde komisyon, incelenecek başlıkları seçer ve bunları Genel Kurul tarafından tavsiye edilenlere rüçhan hakkı vererek Genel Kurula arzeder. Herşey tamamlandıktan sonra komisyon, Genel Kurula bunların neşredilmesini, Genel Kurulun bir ka-

rarı ile kabul edilmesini veya nazarı dikkate alınmasını, üyelerine bu hususlara dair bir anlaşma yapmaları için tavsiyede bulunmasını, veya bu mevzuda bir anlaşma aktetmek maksadı ile milletlerarası bir konferans toplanmasını tavsiye edebilir. Bundan başka komisyon örfü âdet halinde olan devletler hukukundan kolayca istifade etmek ve bu hukukun daha kolay anlaşılması, vazedilen kanunların, muahedelerin, adlî kararların, diplomatik muhaberatın ve buna mümasil vesaikin neşri gibi yolları araştırmalıdır. Komisyon çalışmalarına yardım edecek resmî veya gayri resmî milletlerarası veya millî herhangi bir teşkilâtla istişare etmekte serbesttir.

Genel Kurul, ikinci toplantısında, devletler hukuku komisyonuna şu meseleleri incelemesini tavsiye etti: Antlaşmada ve Nuremberg mahkemesinin kararlarında tanınan prensiplerin formüle edilmesi, "Sulha ve insanlığın güvenliğine karşı işlenen cürümlere" dair daha sarîh bir "code" projesinin hazırlanması. Genel Kurul aynı zamanda komisyona, Panama tarafından bu gaye ile arzedilen projeden istifade ederek devletlerin hak ve vazifelerine dair bir declaration projesi hazırlaması hususunda da bir talimat verdi.

Devletler hukukunun taknin ve geliştirilmesi işi, sadece devletler hukuku komisyonuna inhisar ettirilmemiştir. Birleşmiş Milletlerin imtiyaz ve muafiyetleri, Birleşmiş Milletler mehafilinin durumu hususunda anlaşmaların hazırlanmasını Sekreterlik üzerine almıştır. Milletlerarası Adalet Divanı da Hollandadaki durumunu tayin eden bir antlaşmanın kaleme alınması işini deruhte etmiştir. Bu vesikalar, Genel Kurulun ikinci toplantısında tasvip edilmiştir.

İnsan haklarına dair bir beyanname ve sözleşmenin hazırlanması meselesi, ekonomik ve sosyal meclisin otoritesi altında hareket eden insan hakları komisyonuna verilmişti. Bu komisyona aynı zamanda, "genocide" yani insanlığa karşı işlenen cürümlere dair bir anlaşma hazırlanması talimatı verilmişti. Bu faaliyetler neticesinde, Genel Kurulun 1948 sonbaharında yaptığı üçüncü toplantısında insan haklarına dair evrensel bir insan hakları beyannamesi kabul ve insanlığa karşı işlenen cürümler hakkında da devletlerin tasdikine açık, bir anlaşma ittifakla tasvip edildi. Genel Kurul, taraflara bu antlaşmanın hükümlerini hakimiyetleri altında bulunan tâbi memleketlere de teşmil etmeleri tavsiyesinde bulundu. Aynı zamanda devletler hukuku komisyonunu, "genocide" suçu veya diğer suçlarla itham edilen kimseileri muhakeme etmeye milletlerarası anlaşmalarla yetkili kılınan bir milletlerarası adlî organın tesis edilmesi ve milletlerarası adalet divanına ait bir ceza evinin meydana getirilmesi imkânlarını incelemeye dâvet etti.

İhtisas müesseselerinin birçoğu kendilerine ait sahalarda, meselâ, iş ve ticaret standartları ve hava seyrüseferlerinin tanzimi, telgraf ve milletlerarası posta servisi gibi meselelerde, anlaşmalar teklif ederek ve nizamnameler yaparak devletler hukukunun gelişmesi ile devamlı surette meşgul olmaktadır. Muayyen hususi neticeleri elde etmek hususunda devletlerin müşterek menfaatını temin gayesini güden hukuk kaideleri, millî ve ferdî hak ve vazifeleri tayin eden ve ihtilâfların çözümlmesine yardım gayesini güden hukuk kaidelerinden tefrik edilmelidir.

3 — Devletler hukukuna riayet ve bu hukukun tatbik edilmesi :

Devletler hukukunun mevcut olan veya yeni kaidelerinin formüle edilmesi, devletler hukukunun gelişmesi veya vazıhlaştırılması için yegâne yol değildir. Bu mesele, milletlerarası siyasi ve adli organların faaliyetlerinde, millî hükümetlerin hareketlerinde, ve insanların fikirlerinde gündün güne yer almaktadır. Son hareketin ehemmiyetini idrak eden ikinci Genel Kurul, aza devletlerin hükümetlerine, üniversitelerde ve daha yüksek müesseselerinde devletler hukuku öğretiminin genişletilmesi ve aynı zamanda mekteplerde Birleşmiş Milletlerin amaç ve prensipleri, bünyesi ve faaliyetlerinin öğretilmesinin teşviki için tedbirler alınması tavsiyesinde bulundu. Genel sekreterliğe de bu gaye uğrunda serdedilecek gayretlere iştirâk etmesi hususunda talimat verilmişti. Birleşmiş Milletler Kültür Bilim ve Eğitim teşkilâtı da bu mesele ile ilgilenmektedir.

Eğer Birleşmiş Milletler Teşkilâtının organları, icraata geçerken salâhiyetlerinin kaynaklarını zikretmekte dikkatli davranırlarsa, muhakkakki hukukta riayet hususu teşvik edilmiş olur. Diğer taraftan bir malûmatı vermek, zikredilmiş olan kaynağın tefsirini icap ettirebilirki bu bir ihtilâf doğurabilir. Selâhiyetlerinin menşei hakkında yapılacak sarıh bir imayı bertaraf etmek için Birleşmiş Milletler organları tarafından gösterilen bu tavrı hareket hayretle karşılanmamalıdır. Genel Kurul Filistin taksimini teklif eden 29 Kasım 1947 tarihli kararında, “tamamlanması için plânda mevcut lüzumlu tedbirleri almak” ve “karar ile varılan anlaşmayı zorla değiştirmeye dair yapılan teşebbüsü, antlaşmanın 39 cu maddesi mucibince sulhun tehdit edildiğini, bozulduğunu veya bir saldırma fiilini tayin etmek” hususunda Güvenlik Konseyinin yetkisine işaret edilmemiştir. Güvenlik Konseyinin 39 madde tahtında barışın tehdit edildiğini, bozulduğunu ve bir saldırma fiilinin vuku bulduğunu tespit etmeye yetkisi olduğu aşikârdır. Fakat bu yetkisini antlaşma hükümlerine göre “adalet ve devletlerarası hukuk prensiplerine uygun olarak” kullanmalıdır. (Madde 1 fıkra 1, madde 2, fıkra 3, madde 24, fıkra 2). Genel kurulun kararında, adalete aykırı olan taksim teklifini değiştirmek için kuvvet kullanılmışsa da, Gü-

venlik Konseyinin böyle bir tayini yapmak vecibesi altında olduğu beyan edilmiştir. Genel Kurul antlaşmada tamnan (madde 80) mevcut hakların değişmesini teklif eden kararında, hakları değiştirenlerin mukavemetine karşı Güvenlik Konseyinin kuvvet kullanabileceği farzedilmektedir. Güvenlik Konseyi de bu faraziye kabul ettiğini ilân etmiştir.

Endonezya ihtilâfına dair Güvenlik Konseyinin 1 Ağustos 1947 tarihli kararı dolayısıyla de buna benzer bir mesele ortaya çıktı. Bu kararda, tarafları aralarındaki husumete son vermeğe dâvet selâhiyetinin kaynağının antlaşma olduğu saahaten zikredilmedi. Bu, antlaşmanın 33 üncü maddesi gereğince sulh yolu ile bir anlaşma hususunda yapılmış olan bir tavsiye sayılabilir, veyahut antlaşmanın 40 cı maddesi gereğince muvakkat bir tedbir addedilebilir. Amerika Birleşik Devletlerinin de iddia ettiği gibi eğer ikincisine riayet edilmezse, ihlâl eden tarafa karşı müeyyide tatbikini istilzam eder. Hollandalıların bu kararı ihlâl ettikleri iddia olunarak 1948 senesinin Aralık ayında mesele mevzubahis olduğu zaman muhtelif tefsirler ortaya atılmıştı. Şüphesiz ki her iki meselede de antlaşmayı yetki kaynağı olarak tâyin etmek için sarfedilen gayretler, bir karara varmaya mani olacaktı. Mamafih bu meseleler, problemleri hukukî bakımdan ziyade pratik ve siyasî noktai nazardan inceliyen Genel Kurulun ve Güvenlik Konseyinin durumunu izah etmektedir. Antlaşmanın hukukî mahiyetinin meşkûk kalması ve müteakip ihtilâflara doğru götürmesi neticesini verir.

Eğer böyle bir usul takip edilecek olursa, karar almakta siyasî organlar adlı organlara tercih edilmelidir. Adlî bir organ kendi yetkisini ve ehliyetini tâyin ettiği diğer organların yetkilerinin hukukî kaynağına sarih surette müracaattan güçlülük kaçınabilir. Birleşmiş Milletlerin siyasî organları, üyeler tarafından talep edilse bile, istişarî mütalâasını almak üzere meseleleri, milletlerarası adalet divanına arz etmekte bir isteksizlik göstermektedirler. Meselâ, Endonezya meselesinin Hollandanın millî yetkisi içinde olup olmadığı; arazisi dahilinde bulunan Hintlilere yapılan muamelelerle ilgili problemin çözülmesinin Cenubî Afrika Birliğinin millî yetkisi dahiline girip girmediği; ve Birleşmiş Milletlerin Filistini taksime yetkili olup olmadığı meselelerinde böyle olmuştur. Organlar her meselede millî yetkinin nazarı itibare almamıyacağı fikrini zımnen kabul etmek suretiyle hareket ettiler. Fakat neticede, mesele tam olarak hal edilmedi ve millî yetkinin hudutları şüpheli kaldı.

Devletler hukukunun tanınmış prensiplerine göre, antlaşmanın ve ihtisas müesseselerinin anayasalarının tefsirinin ehemmiyetinde ısrar eden, hukukî problemlerde divana daha çok müracaat edilmesini tavsiye eden ve divan statüsündeki "seçme hakkı şartı"nın daha çok devletlerce tasdikini ileri süren Avusturalya delegesinin teşebbüsü ile Genel Ku-

rulun ikinci toplantısında bir karar kabul edildi. İstişarî mütalâa talep etmek salâhiyeti Birleşmiş Milletlerin bütün konseylerine ve ihtisas müesseselerinin çoğuna teşmil edilmişti. Bu tavsiyelere ve hareketlere rağmen divanın mütalâasına nadiren müracaat edilmektedir. Antlaşmanın hükümlerinin vakitsiz olarak kat'i şeklini alacağı korkusu vardır. Daha fazla tecrübe edilinceye kadar siyasi tefsirin tercihe şayan olduğu zannedilmektedir.

Divanın devletler hukukunun eski telâkkileri ve vesikaları hazırlayan delegelerin fikirlerinin tesiri altında kalacağı korkusu ifade edilmiştir. Anayasa "document" larının onları yapanlar tarafından hatıra gelmeyen ve daimi surette değişen şartlarda, gayelerinin takdirine müsaade edilmek maksadı ile serbestçe tefsir edilmesi birçok kimseler tarafından düşünülmüştür. Anayasanın tefsirinde Amerika Birleşik Devletleri âli mahkeme başkanı Marshall da bu fikirde idi. Marshall bu fikrini şöyle ifade etmiştir, "Tefsir ettiğimiz şeyin bir anayasa olduğunu hiçbir zaman unutmamalıyız. Gayesi meşru olsun, anayasanın şümul sahası dahilinde bulunsun; hususî olan, sarahaten o gaye için kabul edilen, mededilmemiş olan fakat anayasanın lâfzına ve ruhuna uyan bütün bunlar anayasa meseleleridir" (Mc. Cullough v.s. Maryland, 4 Wheaton B 16). Eğer yeni devletler hukuku gelişmekte ve tatbikatta tanınmakta ise antlaşma, devletlerin hakimiyet ve istiklâlleri hususundaki azamî taleplerini muhafaza uğrunda takyidî olarak tefsir edilmemeli, devletlerin antlaşmada müştereken kabul ettikleri amaç ve prensiplerin serbestçe tanınmasına müsaade edilmek sureti ile tefsir edilmelidir. Eğer siyasi organlar haiz oldukları yetkilerin tefsirini divana bırakacaklarına kendileri yaparlarsa, Birleşmiş Milletlerin ilk safhalarında böyle bir tefsir daha ziyade mümkün olabilir. Mamafih bu ilerleme antlaşmanın hükümlerinin açık olarak formüle edilmesine o kadar çabuk yardım etmez. Antlaşmayı devletlerin tefsir etmesi icap ettiği hususunda bazen yapılan teklif sarahaten Birleşmiş Milletlerin çalışmalarındaki iktidarsızlığa yöneltilmiştir. Eğer hukuk kaideleri o cemiyette cari olacaksa, cemiyet bir bütün olarak tarafları bağlayan bu kaideleri tefsir etmeye muktedir olmalıdır.

Genel Kurulun istişarî mütalâaların sık sık talep edilmesi ve divan statüsünün seçme hakkı şartının geniş ölçüde tasvib edilmesi hakkındaki tavsiyesi, Birleşmiş Milletlerin tefsirlerinin azalar üzerinde hakim olması prensiplerini ve adlî tefsirlerin siyasi tefsirlere tekaddüm ettiği prensibini tazammun etmektedir. Divandaki davacıların Güvenlik Konseyine başvurabileceği, Güvenlik Konseyinin lüzum gördüğü takdirde

hükümün yerine getirilmesi için tedbirler alabileceğine dair olan antlaşmanın 94 üncü maddesi bu prensipleri desteklemektedir. Eskiden devletler razı olmadıkları herhangi milletlerarası bir kaza salâhiyetine uymayı tevlieden bir vecibe altında değillerdi, ve binaenaleyh kendi milletlerarası vecibelerini ilk defa kendileri tefsir etmeye muktedir idiler. Bununla beraber devletler hukuku, milletlerarası vecibelerin tefsirini esas itibariyle bir milletlerarası mesele olarak kabul etmiş ve bunun neticesinde eğer taraflar böyle bir meseleyi herhangi bir milletlerarası yetkili makama arz etmemişlerse tarafların ferdi hareketleri ile değil fakat anlaşma ile bu meselenin çözülmesini kabul etmiştir. Hakları tâyin etmek için müzakerelere itimat edilirse eğer taraflar nisbeten müsavi kuvvette işler hiçbir neticeye varamamak ve eğer taraflar gayrimüsavi kuvvette işler adaletsizliğe duçar olma tehlikesi açıkça vardır. Binaenaleyh yeni devletler hukuku, hukukî vecibelerin tefsiri için adli usule inkiyad etmek vazifesinin ve hükümlere riayeti sağlamak için zikredilen usullerin bütün devletlerce kabulünü icap ettirmektedir. Böyle bir gelişme, divan statüsü, antlaşma hükümleri ve Genel Kurul kararları ile yapılmıştır. Fakat devletler, divanın yetkisini kabul etmedikçe, Güvenlik Konseyinin veya Genel Kurulun tavsiyelerde bulunabileceği sulhun tehdidi gibi bir mesele mevzubahis olmadıkça antlaşma ortaya çıkan meseleleri siyasete bırakmaktadır.

Bazı devletler, seçim hakkı şartını tasvib etmediler ve edenler de sık sık mühim kaydı ihtiraziler ilâve etmektedirler. Bu vaziyet divandan istifade etmek hususunda Birleşmiş Milletlerin siyasî organlarının çekinmesi ile birleşince, ihtilâflarla meşgul olurken ve antlaşma tefsir edilirken siyasî telâkkilerin ve bilhassa hususî rey verme usullerinin, kararların mahiyeti üzerinde derin tesirleri olduğu ifade edilmiştir. Birleşmiş Milletlerin bütün uzuvlarının adalet ve devletler hukuku prensiplerine uygun olarak hareket etmelerinin (madde 1 fıkra 1) istenmesi vakıası yerine, büyük devletlerin vetolarını kullanmak sureti ile kendilerinin ve dostlarının menfaatlarını korumak ehliyeti ikame edilirse böyle bir imtiyazdan istifade edemiyen bir devletin Güvenlik Konseyinin kararlarından dolayı gayri âdil bir duruma düşmesi neticesini verebilir. Büyük devletlerin anlaşmamaları ihtimali daha küçük devletlerin yegâne korunma yolu olduğu fikri beyan edilmişti. Mamafih böyle bir uyumsuzluk gayri âdil hükümleri önlerken Güvenlik Konseyinin tecavüzü önlemek hususunda haiz olduğu yetki dolayısı ile daha büyük adaletsizliklere sebebiyet verebilir. Antlaşma Milletlerarası problemler karşısında siyasî elâstikiyete olan ihtiyacı, ve adli metodlarla adaleti sağlamak lüzumuna hu-

susî bir ehemmiyet bahsetmiştir. Tatbikatta, eğer dünya kuvvete dayanan bir hükûmetten ziyade hukuka dayanan bir hükümete malik olmalı ise ikinci arzunun daha ziyade nazarı dikkate alınması lâzımdır.

Birleşmiş Milletler Teşkilâtı devletler hukukunun gelişmesi uğrunda çok şey yapmıştır. Fakat hukuka dayanan bir dünya sağlamaya muvafak olamamıştır. Devletler hukuku milletlerarası siyasete tâbi kalmaktadır.